

**L'educació i la formació de persones adultes:
perspectives de present i futur**

editorial

carpeta

Estratègies participatives per a la formació d'una ciutadania crítica

Auxiliadora Sales Ciges • 5

Al vent, la cara al vent

Eduardo Carbonero • 11

Desconstruint les pràctiques educatives en la formació de persones adultes:
narrativa, investigació i aprenentatge

Analia E. Leite Méndez • 23

El moviment de l'aprenentatge i l'aprenentatge de moure's

Anna Gómez i Mundó • 30

contínua

Educació comunitària-popular i pedagogia del comú: itineraris, tensions i empremtes freirianes

Jorge Osorio Vargas • 37

persones, territoris i experiències

Activa la llengua. Treball sobre les actituds lingüístiques dels adults

Margalida Barceló i Maria Josep Carrasco • 57

Formació pública d'adults SERVEF: una simbiosi necessària

L. Milagros de Lucas Sanz • 67

Espanyol com a segona llengua per a persones nouvingudes i integració sociolaboral. Programa d'aprenentatge de la Llengua i Cultura del País d'Acollida

Fundació Elche Acoge: Trinidad Urbán i Angeles Rodes Lafuente • 72

El reconeixement d'aprenentatges adquirits en l'experiència en la política d'educació dels adults a Portugal

Carmen Cavaco • 75

investigació

El treball en les economies diverses com a aprenentatge que crea valor

Antonia de Vita • 81

arxiu

dialògica

Històries de literacitat. La lectura i l'escriptura en la vida de persones adultes amb poca escolaritat

Maria de Lourdes Dionísio • 99

fotografia

Escola d'estiu de formació de persones adultes, en moviment (2009) • 109

llibres

Neoliberalismo educativo

Enrique J. Díez Gutiérrez • 111

Sumari

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitzi el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

llibres

Neoliberalismo educativo.

Díez Gutiérrez, Enrique J. (2018). Octaedro.

Consol Aguilar Ródenas, Departament de Pedagogia i Didàctica de les Ciències Socials,
la Llengua i la Literatura, Universitat Jaume I

Escric la ressenya sobre el llibre d'Enrique Díez des del profund afecte i respecte que sent per la seua persona, pel seu compromís sense cap fissura en la defensa de l'educació pública com a activista educatiu i social, i com a investigador educatiu rigorós, coherent des dels seus pràctiques amb les idees que defensa. Sens dubte un dels representants imprescindibles de la pedagogia crítica espanyola. He cregut convenient contextualitzar l'autor perquè la seua llarga i intensa trajectòria explica molt bé des d'on ha escrit aquest llibre. Un lloc poc habitual en els temps que corren, perquè porta denunciant des de fa molts anys tot el que

argumenta i, també, la indiferència “còmplice o almenys desesperançada” de part de la comunitat educativa, posant el dit a la nafra quan expressa que el problema de fons és “*que estan guanyant la guerra econòmica perquè han guanyat la guerra ideològica. Han colonitzat el nostre pensament, els nostres desitjos i esperances, I això és el que finalment m'aterra*”.

Al llarg del llibre visibilitza problema complexos, argumentant sobre l'estat de la qüestió a través d'un discurs molt clar que facilita la comprensió i ens proposa alternatives i possibilitats de transformació. Al meu entendre aborda quatre grans temes:

En el primer, centrat en la necessitat de revitalització i defensa de la pública, denuncia que l'Estat i les institucions públiques han anat, progressivament, minimitzant la seua responsabilitat en la defensa dels drets socials i la defensa d'allò públic, des d'un neoliberalisme ancorat en desregular, liberalitzar i privatitzar, un discurs capitalista pur i dur educació que destrueix drets humans, socials i col·lectius. Un discurs que s'ha naturalitzat i introduït en l'imaginari col·lectiu des del que, seguint a Gentili (1997) s'ha denominat la “macdonalització de la cultura” des de termes empresarials que han substituït la igualtat d'oportu-

nitats. Quan aquest discurs mercantil s'introdueix en l'educació, evidència, comporta la transformació del propi sistema educatiu, promovent una competició individualista constant que allunya de posicionaments col·lectius i de defensa de tot allò comú a la ciutadania. També reflexiona sobre un dels principals factors de penetració d'aquesta cultura mercantil i consumista, les tècniques de gestió que s'introdueixen i la comercialització de tot allò unit a l'educació -sota la pressió d'organismes internacionals i grans lobbies patronals educatius, beneficiaris de les polítiques de privatització-, establint una doble xarxa, falsament equivalent entre la privada concertada (empreses) i la pública (bé social). Es produeix així una desinversió en la pública i, a més, per acabar d'arrodonir, part dels seus recursos públics es destinen a finançar la privada concertada. Com a exemple assenyala que en algunes comunitats autònomes en què han governat partits conservadors, el percentatge de centres privats concertats supera ja el 50%, denunciant que s'està duent a terme una privatització silenciosa del sistema educatiu i, a més, la consolidació d'aquesta doble xarxa suposa la segregació social del sistema educatiu i "renunciar al concepte d'ensenyament com a bé públic al qual s'ha d'accedir digna,

universal i gratuïtament". I ens recorda que, a més, la Constitució no empara aquesta situació perquè no prescriu que l'estat hagi de garantir la gratuïtat en els privats perquè les famílies els triïn, i fins i tot hi ha una sentència del Tribunal Constitucional, la 86/1985 de 10 de juny.

Malgrat això l'educació s'ha convertit en una mercaderia més de consum, obviant que la llibertat d'elecció no és un dret, ja que les preferències particulars cal pagar-les. El que sí que és un bé públic pel qual l'estat ha de vetllar és l'educació pública. També ens recorda dades com que el 82% de l'alumnat migrant i de minories està escolaritzat a la pública. Apunta per tant al problema de la discriminació i, al llarg de les pàgines, al de la segregació.

El segon gran tema aborda la necessitat de reflexió i transformació curricular i de les seues conseqüències en la vida de les persones, i ens adverteix sobre un altre perill imminent, el patrocini empresarial en els col·legis públics que porta a la introducció d'anuncis i publicitat en els centres escolars i, també, en els materials educatius i llibres de text, comercialitzant l'espai educatiu. En el llibre es mostren diversos casos, per exemple, publicitar multinacionals i corporacions financeres, amb influència en els governs, que gene-

ren una nova "ètica capitalista". Aquesta pedagogia neoliberal es plasma en el currículum escolar que privilegia algunes representacions socials, i com argumenta Giroux, omet, exclou o silencia altres, des d'un currículum fragmentat que incapacita per comprendre el món; implementant una cultura de l'esforç que "s'externalitza" els problemes de l'estudiantat més vulnerable, distorsionant les causes del fracàs escolar i de l'exclusió social i, re-victimitzant l'estudiantat: si fracassa és culpa seua.

Enrique Díez fa evident a més que el llenguatge empresarial impregna tota l'educació, una bona mostra és la "competència emprenedora", convertint a les treballadores i treballadors en "autònoms", responsabilitzant de la seua sort i del seu futur i culpabilitzant com a únics i úniques responsables si no els va bé, en un context financer que ha generat un treball desregulat, insegur i precari. Aquesta ideologia es recull en els llibres de text de les grans editorials, de les que també inclou el llibre molts exemples, introduint la lògica neoliberal des de la colonització de la ment. I defensa: "La ideologia neoliberal utilitza l'educació com un sistema d'adoctrinament d'una forma constant, subtil, difusa", mostrant al llarg del llibre nous i clars exemples com, per exemple, la violència diame-

tralment oposada a la no violència que hauria defensar-se en l'educació. Tota aquesta problemàtica, tan ideològica, però es mostra a la ciutadania com despolititzada i inevitable. En el llibre es recullen les crítiques, que des de diverses investigacions i estudis, s'han fet a aquesta denominada Nova Gestió Pública (NGP), amb les seves implicacions en l'educació i la seva aplicació a l'Estat. En tot aquest procés apareixen els rànquings i proves estandarditzades que comparen el que en un context educatiu no pot ser comparable, i converteixen l'alumnat amb dificultats i diversitat en un destorb per ascendir en les posicions del rànquing, en lloc de reconèixer l'educació per a tot el món com un dret.

El tercer tema és la denúncia contra el capitalisme acadèmic, que travessa tot el sistema educatiu, també la Universitat, i que ha transformat el coneixement en una mercaderia, enfocant la formació gairebé exclusivament en

funció del mercat de treball. A les pàgines del llibre s'argumenta des de diversos exemples, com les càtedres acadèmiques i d'investigació impulsades per la banca, comprometent la independència de la investigació que ha d'estar al servei de la societat. També el tipus d'investigació I + D + I que es prioritza; el que es publica o en quines condicions i com es quantifica i mesura des d'oligopolis multinacionals que es lucren. Però el pitjor, com denúncia, és que la finalitat fonamental de les universitats, la docència en l'educació superior, passa a ser una càrrega, prioritzant la investigació i generant efectes perversos, perdent la seva dimensió social per esdevenir un valor de canvi.

En el quart tema ens regala esperança des d'alternatives possibles. El recorregut que hem efectuat en el llibre fins ací mostra una situació distòpica, però conclou amb la vindicació de la utopia, des de la defensa i visibilització d'aquesta al-

tra educació que ja està sent possible fa molt de temps, una educació resistent, vindicant l'educació com a projecte per a la democràcia i la ciutadania i, seguint Freire i tots els autors i autores crítics, recordant-nos que l'educació és un espai de política i de poder, mostrant una argumentada defensa de l'educació pública, rebutjant l'adoctrinament ideològic i el negoci econòmic, des d'un clar posicionament en relació a la necessitat del blindatge financer de la inversió educativa pública. També s'aporta un decàleg de principis i pràctiques per educar per a la universalitat, la humanitat, la civilitat i l'autonomia i, a més, els principis i pràctiques educatives en els que s'ha de traduir curricularment.

Ens parla amb els peus al terra, reflexionant sobre l'educació pública en aquest precís moment. És una reflexió molt necessària, urgent. Perquè com defensa: *“Educació o barbàrie, no hi ha neutralitat possible”*.